

Machtstrijd op de Berg van Barmhartigheid

www.bergvanbarmhartigheid.be

Inhoudsopgave

1. De Bergen van Barmhartigheid tussen de lokale overheid en de lokale autoriteiten (1618 – 1848)

3

- a. Een instelling die aanvankelijk stedelijk is 3
- b. De aarzelingen van de regering 3
- c. De aartshertogen gaan in op de voorstellen van Cobergher 4
- d. Wantrouwen van de lokale autoriteiten en financiële problemen bij de bergen van barmhartigheid 5
- e. De financiële kwestie en de eerste tussenkomsten van de regering 5
- f. De financiële toestand blijft moeilijk en leidt tot de oprichting van een overkoepelende raad (een regeringsjunta?) 6
- g. Zijn de bergen van barmhartigheid echte banken geworden? 7
- h. De overname van de bergen van barmhartigheid door de overheid 7
- i. Jozef II en de terugkeer van de stedelijke macht over de bergen van barmhartigheid 9
- j. De financiële crisis en de neergang van de bergen van barmhartigheid onder de conventie en het directoire 10
- k. De herstelde voogdij van de Staat en van haar vertegenwoordigers onder het Consulaat en het Franse Keizerrijk 11
- l. Het Nederlandse bewind en de terugkeer naar een lokale voogdij 12
- m. In het koninkrijk België, voor 1848 12
- n. De wet van 30 april 1848: een voogdijschap met twee niveaus 14
- o. Conclusie: van de eenheid van de bergen van barmhartigheid tot de autonomie 17

18

2. Het toezicht op de Berg van Barmhartigheid in Brussel

- a. Inleiding 18
- b. Kleine herinnering 19
- c. En vandaag de dag? 19
- d. Het Koninkrijk België: bevestiging van de gemeentelijke autonomie? 19
- e. Conclusie 21

22

3. Bibliografie

22

4. Sitografie

De Bergen van Barmhartigheid tussen de lokale overheid en delokale autoriteiten (1618-1848)

Vóór 1618 waren leningen op onderpand in onze gewesten, net zoals elders in West-Europa, voor het grootste deel afhankelijk van particuliere initiatieven. Zij werden in eerste instantie aangeboden door de Joden en vervolgens door de Lombarden, die hun plaats hadden ingenomen. Ze stonden bij de autoriteiten slecht aangeschreven, werden door theologen veroordeeld als woekeraars en werden uit de gemeenschap

gesloten door de katholieke kerk. Ze pasten allemaal woekertarieven toe, soms wel tot 45 %. Ze werden er bovendien van beschuldigd niet erg te letten op de goederen die aan hen werden toevertrouwd en zo tot diefstal aan te zetten. Bijgevolg werden vanaf de jaren 1460, op initiatief van enkele Minderbroeders, de Monti di pietà opgericht in Italië, eerst in Perugia en vervolgens in Sienna, om deze woekerpraktijken te bestrijden.

EEN INSTELLING DIE AANVANKELIJK STEDELIJK IS

Toen Keizer Karel in 1549 bij ons uiteindelijk het besluit nam om leningen aan meer dan 33 % te verbieden, zag hij nog steeds niet de noodzaak voor de Staat om op dit gebied eender welk initiatief te nemen en beperkte hij zich ertoe om de vestiging van particuliere leenhuizen te tolereren. Het waren dus eerst de gezagdragers van enkele Vlaamse steden die, gevraagd of gesteund door

enkele vrome beschermheren, besloten om openbare kredietinstellingen op te richten, meestal gratis - de kerk verbood immers leningen tegen rente - zoals het geval was voor de "Leenbeurze", in 1534 opgericht in Leper en de "Berg van Charitate", in 1572 opgericht in Brugge. Enkele rijke families of religieuze instellingen voorzagen het nodige kapitaal.

DE AARZELINGEN VAN DE REGERING

Geïnterpelleerd door deze stichtingen, raadpleegde de regering een professor van de universiteit van Leuven die de oprichting door de autoriteiten van een gratis "huis van lening" voorstelde, gewaarborgd door fondsen die via een lening werden bijeen gebracht. In 1571 stelde Pieter van Oudergherst, een Vlaamse edelman uit Poperinge, de oprichting voor van een "openbare schatkist" in elke gemeente, die leende aan 6 %. Het startkapitaal zou worden geleverd door diverse openbare en religieuze instellingen maar ook door de organisatie van loterijen en de toewijzing van de opbrengsten van gerechtelijke boetes. Filips II gaf dit project door aan de regeringsraden maar zij antwoordden dat, hoewel ze voorstander waren, het hen, gezien de rampzalige

toestand van de overheidsfinanciën, onmogelijk leek om het nodige kapitaal te verzamelen. Pieter van Oudergherst merkte tevergeefs op dat de overheid en de particulieren nochthans niet ophielden met lenen van de Lombarden - en dat, bovendien, het tarief van 6 % duidelijk onvoldoende zou zijn om handelaars en renteniers aan te trekken die kunnen inschrijven op renten op de berg van barmhartigheid omdat hun 4 rendement nog lager zou zijn. Toen Oudergherst in 1591 stierf werd het project nog steeds bestudeerd in Madrid. Tegelijkertijd werd door de prinsbisschoppen Gerard van Groesbeek en Ernest van Beieren ook de oprichting van een berg van barmhartigheid in Luik overwogen

BRUNO BERNARD

*Als hoogleraar in moderne geschiedenis aan de ULB bestudeert Bruno BERNARD meer in het bijzonder de politieke en religieuze geschiedenis en het ideeëngoed en de cultuur van de 18e eeuw; van België zowel als van Europa. Hij was van 2003 tot 2010 verantwoordelijk voor het tijdschrift *Etudes sur le XVIIIe siècle*, en was, in het kader van de uitgave door La fondation Voltaire van de *Œuvres Complètes de Voltaire* medeverantwoordelijk voor de uitgave van *l'Essai sur les mœurs et l'esprit des nations* (8 vol.). Dit laatste aan de universiteit van Oxford van 2008 tot 2015. Hij is tevens de auteur van *Patrice-François de Neny. Een staatsman in België tijdens de eeuw van de Verlichting* (Brussel, 1992, en publiceerde tientallen artikelen die gewijd zijn aan het politieke en culturele leven en het ideeëngoed van de achttiende eeuw.*

ROBERT WITTERWULGHE

Voormalig student van het Sint-Michielscollege in Brussel, heeft Professor Robert WITTERWULGHE zijn studie rechten en economie aan de Université Catholique de Louvain verder gezet. Hij is doctor in de rechten en doctor in de economie. Hij heeft een universitaire carrière als gewone hoogleraar aan de Université Catholique de Louvain en de Universitaire Faculteiten van Saint-Louis. Hij heeft ook lesgegeven aan verschillende buitenlandse universiteiten. Hij richtte het Brussels Regional Study Centre op binnen de Saint-Louis faculteiten. Hij creëerde en leidde een aantal jaren binnen de Louvain School of Management het European Center for SMEs. Parallel aan zijn academische carrière, stichtte en ontwikkelde hij het advocatenkantoor Wtt Law Firm. Hij heeft onlangs de krachten gebundeld met het kantoor Arnauts om de firma «Watt Legal» te vormen. Hij is sinds vele jaren de raadsman bij de Berg van Barmhartigheid.